

ΠΕ και η οικονομική κρίση

Ή μήπως αειφορική ανάπτυξη και οικονομική κρίση;

Περιβάλλον και οικονομική κρίση (1)

- Σιδηρόδρομος-χρηματοδότηση—οδικές μεταφορές...
- Περικοπή δημόσιων δαπανών (πχ ΥΠΕΚΑ, 2009-2012)
- Συμπίεση δημοσίων επενδύσεων—**υποδομές** βιωσιμότητας-- ενέργεια (εξοικονόμηση, ανανεώσιμες, μονώσεις κτιρίων) μεταφορές (σιδηρόδρομος, συγκοινωνίες, περιφερειακά πάρκινγκ στις εισόδους των πόλεων) νερό (εξοικονόμηση, τριτοβάθμιος βιολογικός και δίκτυα επαναχρησιμοποίησης για μη πόσιμες χρήσεις), γεωργία, τον τουρισμό αλλά και το αστικό περιβάλλον, τη βιώσιμη διαχείριση αποβλήτων με τελικό στόχο το μηδενισμό τους
- Αξιοποίηση δημόσιων ακινήτων == ανοικοδόμηση πολύτιμων ελεύθερων χώρων (πχ πρώην στρατόπεδα, Ελληνικό)
- Fast track (πολεοδομία, συνήγορος του Πολίτη, διαφθορά)—τουριστικές επιχειρήσεις (φέρουσα ικανότητα)

Περιβάλλον και οικονομική κρίση (2)

- Μείωση αριθμού δημοσίων υπαλλήλων-- 2009 692.907, ενώ το 2016 ήταν 565.671 --(2009-2016) μείωση κατά 127.236 άτομα (18%)
- Αποτέλεσμα (1): Καθυστερήσεις εναρμόνισης προς το ενωσιακό περιβαλλοντικό Δίκαιο, κατά συνέπεια πρόστιμα και «ανασφάλεια δικαίου»
- Αποτέλεσμα (2) Καθυστερήσεις έκδοσης των Κανονιστικών Πράξεων των Νόμων
- Μη επαρκή μέσα άσκησης περιβαλλοντικών αρμοδιοτήτων από τους ΟΤΑ.
- Κωδικοποίηση Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας. Ξεκάθαρο νομικό πλαίσιο
- Μηχανισμός είσπραξης περιβαλλοντικών προστίμων-- Μηχανισμός διάθεσης εσόδων από τα περιβαλλοντικά πρόστιμα για περιβαλλοντικά έργα—Πράσινο Ταμείο

Πηγή: Μπλιώνης και Τρεμόπουλος (2016) ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: Επιπτώσεις της ελληνικής οικονομικής κρίσης στην αποδυνάμωση της εφαρμογής του Δικαίου περιβάλλοντος και στην απώλεια του περιβαλλοντικού κεκτημένου

Περιβάλλον και οικονομική κρίση (3)

- Μέτρα αντιμετώπισης της ανεξέλεγκτης ατμοσφαιρικής ρύπανσης στις μεγάλες πόλεις
- **ΕΣΔΑ**—υπερβαίνει τη λογική των συγκεντρωτικών μονάδων διαχείρισης σύμμεικτων αστικών αποβλήτων υπέρ της διαλογής στην πηγή (4 ρεύματα) ανακυκλώσιμων και βιοαποβλήτων (μέχρι το 2020 το 50%...)—κυκλική οικονομία αντί για ΚΑΥΣΗ. Τα απορρίμματα αξίζουν 1.6 δις—πλούτος για ΟΤΑ, 50.000 θέσεις εργασίας
- **ΤΑΙΠΕΔ**--απουσία δικλείδων ασφαλείας : ΕΟΕ, το 80% των περιουσιών βρίσκονται εντός ζώνης 1.000 μ. από την ακτογραμμή της Ελλάδας. Από τις 195 εκτάσεις, εντός περιοχών Natura 2000 βρίσκονται οι 47, ενώ άλλες 41 βρίσκονται σε ακτίνα 1 χλμ. Κίνδυνος για απειλούμενα είδη και οικοτόπους.
- Δάση (νόμος Δεκ. 2014)-- νομιμοποίηση καταπατήσεων πριν το 2007

<http://files.ornithologiki.gr/docs/politiki/politikithesitaiped.pdf>

- <http://files.ornithologiki.gr/docs/TAIPED/map.html>
- <http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=238&>

Μείωση της βιοποικιλότητας-ατμοσφαιρική ρύπανση-διαχείριση νερού

- Στην Ελλάδα 30-50.000 είδη πανίδας --116 είδη θηλαστικών (τα μισά της Ευρώπης) -- 6.000 είδη χλωρίδας -- 400 + είδη πτηνών
- Λεωφορεία—κακή συντήρηση, παλαιότητα, αιωρούμενα σωματίδια
- Μείωση της ρύπανσης από ΙΧ και κεντρικές θερμάνσεις λόγω λιτότητας (μέχρι πέρυσι)
- ΤΑΧΙ—πετρέλαιο, αιωρούμενα σωματίδια, λιγότερη κυκλοφορία
- Νερό: από τον ιδιωτικό τομέα ξανά στο δημόσιο (Παρίσι, Ιταλία,)

- ΠΗΓΗ: WWF Ελλάς, Greenpeace, Αρκτούρος, Αρχέλων, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, ΜΟπ, Καλλιστώ και Δίκτυο Μεσόγειος SOS. «Πρόταση για ένα ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο για την προστασία της βιοποικιλότητας». Αθήνα: Οκτώβριος 2009, <https://www.wwf.gr/images/pdfs/protasi-gia-viopoikilotita.pdf>

WWF: η ΕΕ (ξανα)υιοθετεί το «παλιό» αναπτυξιακό μοντέλο;

- *οι αιτίες και οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης διαφέρουν μεταξύ των χωρών, η συνταγή είναι ομοιόμορφη: λιτότητα και περικοπές του προϋπολογισμού, περιβαλλοντική απορρύθμιση, συρρίκνωση του τομέα της δημόσιας διοίκησης που ασχολείται με το περιβάλλον, πιέσεις στους μισθούς και το βιοτικό επίπεδο (...) απροθυμία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να τηρήσει τη δική της περιβαλλοντική νομοθεσία (...) τα προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής που επιβάλλονται στις υπερχρεωμένες χώρες έχουν επιπτώσεις στο φυσικό κεφάλαιο της Ευρώπης που εξακολουθούν να ξεφεύγουν από τα οικονομικά ραντάρ της Κομισιόν.*
- *Στην θλιβερή πραγματικότητα της εντεινόμενης οικονομικής κρίσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η στυγνή εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος θεωρείται από τα πληττόμενα κράτη μέλη ως μια γρήγορη λύση, λύση για την ταχεία οικονομική ανάκαμψη. Μετά από δεκαετίες τεράστιων δαπανών σε ένα μη-βιώσιμο, μη-αειφόρο οικονομικό και αναπτυξιακό μοντέλο, η πολιτική απάντηση της ΕΕ είναι ουσιαστικά μια συνταγή για μια πολύ πιο βαθιά και μακροπρόθεσμη περιβαλλοντική κρίση».*

Αλλαγή διατροφικών συνηθειών Ελλήνων και Ελληνίδων κατά την τελευταία οκταετία

- Μείωσαν κατά 21% τις αγορές τους
- τρώνε κατά 10% περισσότερα όσπρια για πρόσληψη πρωτεϊνών,
- μείωσαν το μοσχάρι κατά 24% και το αρνί-κατσίκι κατά 25% -
- Αύξηση κατανάλωσης σε ζυμαρικά και ρύζι κατά 14% και 8% αντίστοιχα για πρόσληψη υδατανθράκων –
- Μείωση σε φρούτα και λαχανικά κατά 23% και 20%, ελαιόλαδο κατά 18%
- Μείωση ζάχαρης κατά 44%
- Μαγείρεμα στο σπίτι (2015--79% σε σχέση με το 2012—73%) παρά παραγγελία φαγητού απέξω
- Περιιαστικές καλλιέργειες

ΙΕΛΚΑ--<http://www.ielka.gr/?p=2450>

ΙΕΛΚΑ <http://www.ielka.gr/?p=2109>

Οι 17 στόχοι του ΟΗΕ για την αειφορική ανάπτυξη (1)

1. Να τελειώνουμε με τη φτώχεια
2. Να εξαλείψουμε την πείνα
3. Να εξασφαλίσουμε καλή υγεία και ευημερία
4. Να φτάσουμε στην ποιοτική εκπαίδευση
5. Να διασφαλίσουμε την ισότητα των φύλων
6. Να έχουμε καθαρό νερό
7. Να παράγουμε φτηνή και καθαρή ενέργεια
8. Να εξασφαλίσουμε συνθήκες αξιοπρεπούς εργασίας και οικονομικής μεγέθυνσης (growth)
9. Να φτιάξουμε βιώσιμες βιομηχανίες, να κάνουμε νεωτερισμούς και να φτιάξουμε έργα υποδομής

Οι 17 στόχοι του ΟΗΕ για την αειφορική ανάπτυξη (2)

10. Να μειώσουμε τις ανισότητες

11. Να οικοδομήσουμε βιώσιμες πόλεις και κοινότητες

12. Να προωθήσουμε την υπεύθυνα κατανάλωση και παραγωγή

13. Να φροντίσουμε το κλίμα του πλανήτη

14. Να φροντίσουμε για την ζωή των θαλασσών

15. Να φροντίσουμε τη ζωή στην ξηρά του πλανήτη

16. Να προωθήσουμε την ειρήνη και τη δικαιοσύνη

17. Να προωθήσουμε την παγκόσμια συνεργασία

Η φτώχεια

- Σχετική φτώχεια (60% του διάμεσου εισοδήματος...)
- **Ακραία φτώχεια είναι το κόστος ενός “καλαθιού” προϊόντων και υπηρεσιών που πρέπει να μπορεί να αγοράζει ένα νοικοκυριό κάθε μήνα ώστε να επιβιώνει αξιοπρεπώς.**
- **Νέοι ηλικίας 18-29 (24,4%)**
- **1.647.703 πολίτες**, το 15% του πληθυσμού για το 2015 κάτω απο το όριο ακραίας φτώχειας
- ΕΛΣταΤ 20.2% φτώχεια ενώ Eurostate – φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός 34.8 (το υψηλότερο της Ευρωζώνης και το τρίτο χειρότερο της ΕΕ, μετά τη Βουλγαρία, Ρουμανία)
- https://www.dianeosis.org/2016/06/poverty_in_greece/ Μάνος Ματσαγγάνης, Χρύσα Λεβέντη, Ελένη Καναβιτσά και Μαρία Φλεβοτόμου
- http://www.statistics.gr/documents/20181/7146186/LivingConditionsInGreece_1118.pdf/a7883ee9-6ce0-4c35-b70c-b5b8618df3b3
- European Commission, 2017, σελ. 8, http://media.enikonomia.gr/data/files/151011_973b690aaa-98c3b9600e8c0dbc.pdf

Ενεργειακή φτώχεια (ή ενεργειακή ένδεια)

- Πρόσβαση στις βασικές υπηρεσίες ενέργειας για επαρκή θέρμανση, μαγείρεμα, φωτισμό και τη χρήση οικιακών συσκευών, λόγω χαμηλού εισοδήματος, υψηλών τιμών καυσίμων, αναποτελεσματικής ενεργειακής απόδοσης ενός σπιτιού, μεγάλης ηλικίας.
- Συνέπειες της ενεργειακής φτώχειας : περιορισμένη χρήση θέρμανσης, κρύα και με υγρασία σπίτια, χρέη σε λογαριασμούς κοινής ωφελείας και μείωση εξόδων των νοικοκυριών σε άλλα είδη πρώτης ανάγκης, κατάθλιψη, άσθμα και καρδιακά νοσήματα.
- Η απότομη αύξηση στις τιμές των καυσίμων από το 2006 ως το 2008
- 33% των πολυκατοικιών στην Αθήνα δεν χρησιμοποίησαν την κεντρική θέρμανση το χειμώνα του 2012-2013
- 44% το χειμώνα του 2013-2014.
- Μείωση της κατανάλωσης πετρελαίου θέρμανσης στην Αττική (2008-2013) ήταν 70,5%.
- αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης το 2012 κατά 450% (μαύρη αγορά κλπ)
- **Να δοθούν επιδόματα όχι στην κατανάλωση πετρελαίου, αλλά στην μόνωση των σπιτιών**

<https://www.synigoros-solidarity.gr/470/energiaki-ftoxia>

ΕΛΣΤΑΤ

- για την ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα
- https://gr.boell.org/sites/default/files/energeia_final.pdf
- για την ενεργειακή φτώχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- <http://www.avgi.gr/article/10951/8209169/energeiake-phocheia-autos-o-gnostos-agnostos-tes-kathemerinotetas-mas>

Η ανεργία

- 2008 7.5 (περίπου)
- 2009 9.0-10.7
- 2010 11.1-14.8
- 2011 15.1-21.6
- 2012 22.0-26.4
- 2013 26.8-27.5
- 2014 27.2-26.0
- 2015 25.7-24.2
- 2016 24.3-23.6
- 2017 23.2-20.8
- 2018 20.6-18.9 (Αύγουστος 2018)
- **Να αντιμετωπίσουμε τα πραγματικά διλήμματα: θέσεις εργασίας ή ποιότητα περιβάλλοντος;**
- Μπορούμε να βρούμε εναλλακτικές; (και τον σκύλο και την πίττα;)
- ΕΛΣΤΑΤ <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJO02/->

Το προσφυγικό ζήτημα

- Δεν θα σταματήσει ποτέ—διαφορετικοί ρυθμοί ανάπτυξης
- Κάθε χρόνο 15000 πρόσφυγες πάντα (εκτός των μεταναστών) εντάθηκε με τον πόλεμο στη Συρία (περιβαλλοντικά αίτια)—1 εκατομμύριο (η ελληνική κοινωνία αλληλέγγυα)—στο μέλλον και οι περιβαλλοντικοί πρόσφυγες
- Ελληνικό σύστημα ασύλου—περικοπές ενώ χρειάζονται περισσότερα άτομα
- 50000-60000 πρόσφυγες θα μείνουν, χρειάζονται υποστήριξη (ασυνόδευτα παιδιά)
- Ένταξη (μικροί-μεγάλοι)—επαγγελματικά: βιοτέχνες ράφτες—ΝΑΟΜΙ
- Αποτυχία της ένταξης οδηγεί στην περιθωριοποίηση, ναρκωτικά, παραβατικότητα, τρομοκρατία
- Οικονομικά: από την Ύπατη Αρμοσσία χρήματα-να χρησιμοποιηθούν σωστά
- Εκπαίδευση (δικαίωμα, υποχρέωση από διεθνείς συνθήκες, μελλοντικός πλούτος)
- Διαπολιτισμικότητα—εμπλουτισμός με μια άλλη κουλτούρα
- Θα λύσουν το δημογραφικό πρόβλημα

Φίλιπ Λεκρέρ, ο εκπρόσωπος της Υπηρεσίας Ασύλου του ΟΗΕ στην Αθήνα

- Η Ολλανδή ευρωβουλευτής των Φιλελευθέρων Σόφι Ιν'τ Βελντ https://www.athensvoice.gr/greece/497291_guardian-oikonomiki-krisi-ki-akrodexia-pnigoyn-toys-prosfyges-stin-ellada

Η ρατσιστική βία

- Κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου **2012**, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε, μέσω συνεντεύξεων με τα θύματα, 154 περιστατικά ρατσιστικής βίας
  - Εκατόν εξήντα έξι (166) περιστατικά ρατσιστικής βίας με 320 θύματα κατέγραψε το **2013** στην Ελλάδα
  - κατά την περίοδο Ιανουαρίου- Δεκεμβρίου **2016**, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε μέσω συνεντεύξεων 95 περιστατικά ρατσιστικής βίας, με περισσότερα από 130 θύματα
  - Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου **2017**, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε μέσω συνεντεύξεων με τα θύματα 102 περιστατικά ρατσιστικής βίας με περισσότερα από 120 θύματα
-
- <https://mdmgreece.gr/diktio-katagrafis-peristatikon-ratsistikis-vias-etisia-ekthesi-2012/>
  - <https://www.in.gr/2014/04/02/greece/ekriksi-tis-ratsistikis-bias-stin-ellada-to-2013/>
  - <http://rvrn.org/2018/03/%ce%b4%ce%b5%ce%bb%cf%84%ce%b9%ce%bf-%cf%84%cf%85%cf%80%ce%bf%cf%85/>

Βία ενάντια στις γυναίκες

- ΟΗΕ: μία στις τρεις γυναίκες θα αντιμετωπίσει κάποια στιγμή στη ζωή της σωματική, ψυχολογική ή σεξουαλική βία από τον σύντροφό της και μία στις πέντε γυναίκες θα πέσει θύμα βιασμού ή απόπειρας βιασμού.
- 2014—2017: 13.700 περιστατικά--οι γυναίκες αποτελούν το 70% των θυμάτων (στατιστικά στοιχεία Ελληνικής Αστυνομίας)
- Η γυναίκα που βιώνει κακοποίηση μπορεί να είναι πλούσια ή φτωχή, άνεργη ή επιτυχημένη επαγγελματίας, νέα ή ηλικιωμένη, ανεξάρτητα από την κοινωνική θέση, την οικονομική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, τη φυλή, την εθνικότητα ή το χρώμα (εκπρόσωπος τύπου της ελληνικής αστυνομίας κ. Ροτζιώκου).
- <http://www.thetoc.gr/koinwnia/article/sokaroun-ta-stoixeia-gia-tin-endooikogeneiaki-bia-stin-ellada>

Εκπαίδευση και οικονομική κρίση (1)

Υλιστικές διαστάσεις

- 2012 οι δαπάνες ήταν το 4,1% του ΑΕΠ από 4,3% το 2009 (ΕΕ των 28 για το 2012 μειώθηκαν στο 5,3% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ από το 5,5% το 2009 (Ανδρούλα Βασιλείου, επίτροπος ΕΕ), το 2015 ξανά στο 4.3% (μέσος όρος ΕΕ:4.9%)—Δανία 7% (Eurostate)
- 2012 : ένα στα 5 παιδιά με οικονομικές δυσκολίες—μέτρια επίδοση – ενώ στις εύπορες οικογένειες ένα στα 12 (+φροντιστήρια, ιδιαίτερα κλπ)
- Αδυναμία για εκδρομές-μετακινήσεις-αγορά υλικών κλπ
- 86% βλέπουν έξαρση της βίας στο σχολείο
- 20% επιλέγει να σπουδάσει όχι αυτό που θέλει αλλά το τι «τραβάει» στην αγορά
- Μειώσεις μισθών εκπαιδευτικών
- Μειώσεις αριθμού εκπαιδευτικών: το 2016 ήταν 66.196 ενώ το 2008-2009 ήταν 103.247 (Δευτεροβάθμια)

• εταιρία Pulse RC, με την επιστημονική συνεργασία του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε.)

• http://nekordis64.blogspot.com/2016/10/blog-post_28.html

• Σκλάβος, Δ. (2014) Πανεπιστήμιο Πάτρας

Εκπαίδευση και οικονομική κρίση (2)

- Μη υλιστικές διαστάσεις
- Οι «ξεχασμένες» αξίες: αρετή, δημόσιο συμφέρον, το κοινό καλό, ο έντιμος πολίτης, η κοινωνική προσφορά, η τήρηση των νόμων
- Η «ξεχασμένη» κριτική σκέψη: Γιατί το 1980 και το 1990 – για αγορά σπιτιού έπαιρνες δάνειο ένα μικρό μέρος της αξίας του, ενώ μετά το 2000 αυτό αντιστράφηκε; Γιατί άλλαξαν πολιτική οι τράπεζες; Για να μάς βοηθήσουν; Ποια εξήγηση δώσαμε; Καμιά, απλώς βόλευε και προσχωρήσαμε σ' αυτή την αρπακτική και τοκογλυφική διάθεση των τραπεζών
- Άγχος των παιδιών: τέσσερα στα πέντε άγχονται για τα μαθήματα, τις επιδόσεις τους, το σχολείο, τις εξετάσεις, το διάβασμα, το φόρτο εργασίας.
- Μοναξιά, θλίψη, άγχος και ανασφάλεια για το μέλλον (1 στους 3 αντιμετωπίζει την πιθανότητα μετανάστευσης)

- ΠΗΓΗ: Σκλάβος, Δ. (2014) Πανεπιστήμιο Πάτρας
- <https://anthologio.wordpress.com/2012/09/18/%ce%af-%ce%af-33/>

Οικονομική ανισότητα

- ΟΟΣΑ: η ανισότητα μεταξύ των 34 κρατών-μελών του βρίσκεται στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 30 ετών!
  - ΟΟΣΑ: το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού κερδίζει κατά μέσον όρο 9,5 φορές περισσότερα χρήματα από τους φτωχούς. Το 1980 το χάσμα ήταν πολύ μικρότερο: 7 φορές περισσότερα
  - Ημερήσια αποζημίωση 7 ευρώ (Βουλγαρία:3, Λουξεμβούργο: 41!)
  - Ελλάδα 5^η από το τέλος: το 20% των πλουσιώτερων: 20% των φτωχότερων= 6.5
  - «Κλειδί» η εκπαίδευση: Η απουσία της περιορίζει την κοινωνική κινητικότητα και εμποδίζει τους ανθρώπους να αναπτύξουν δεξιότητες και ταλέντα που θα τους βοηθήσουν να αυξήσουν το εισόδημά τους
- ΠΗΓΗ: ΟΟΣΑ, 2015, <http://www.kathimerini.gr/795299/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/h-oikonomikh-anisothta-megalwnei-periorizontas-ton-ry8mo-anapy3hs>
- European Commission (2017) Social Scoreboard, σελ 6 και 19, http://media.enikonomia.gr/data/files/151011_973b690aaa-98c3b9600e8c0dbc.pdf

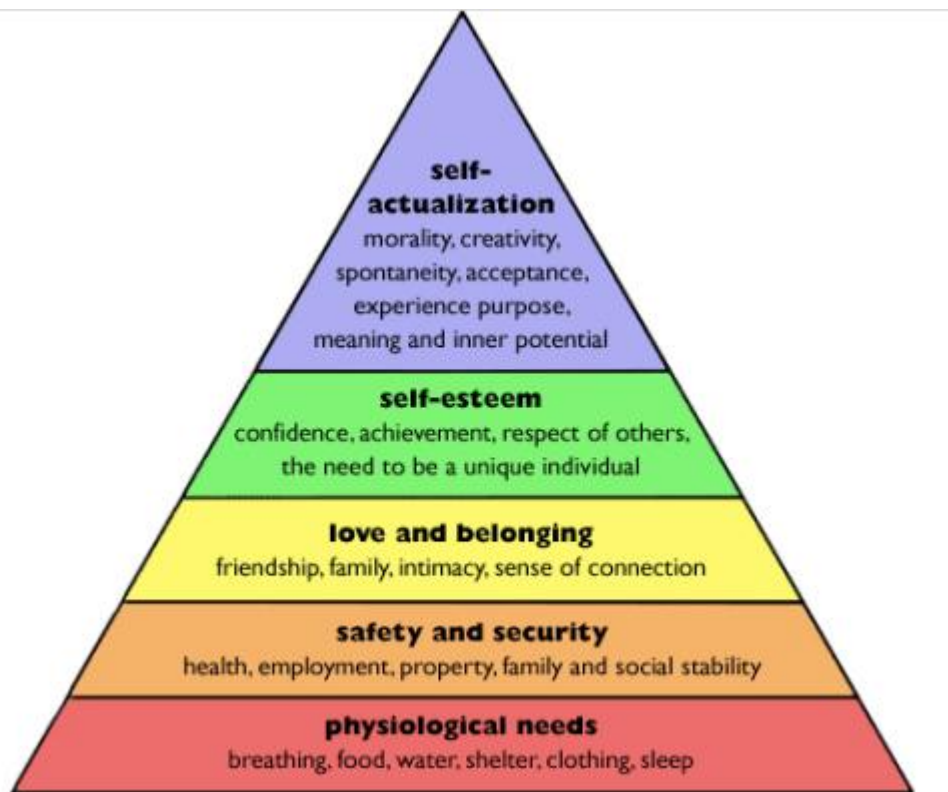
Το φαινόμενο θερμοκηπίου

Η συμφωνία του Παρισιού (COP 21--Δεκέμβριος 2017) ανάμεσα σε 170 χώρες για μείωση των αερίων θερμοκηπίου, ώστε να μην αυξηθεί η θερμοκρασία παραπάνω από 2° C, σε σχέση με την προβιομηχανική περίοδο, μέχρι το 2100.

Αντικαθιστά το πρωτόκολλο του Κυότο (-2012) και η επιτυχία ήταν Κίνα και ΗΠΑ (44% των εκλυόμενων αερίων) συνυπέγραψαν (αργότερα οι ΗΠΑ αθέτησαν) –επίσης ότι συνυπέγραψαν πετρελαιοπαραγωγές χώρες

Τα μεγάλα εμπόδια (1)

- Η καθυστέρηση των μεταϋλιστικών αξιών στην Ελλάδα

Τα μεγάλα εμπόδια (2)

- Η ελλειμματική δημοκρατική παράδοση και ελληνικός ατροφικός διαφωτισμός
- Κοσμική σκέψη
- Φιλελευθερισμός (ανθρώπινα δικαιώματα)
- Κοραής
- Ρήγας
- Η παγκόσμια τάση για συγκέντρωση κεφαλαίου και εξουσίας διατυπώνεται στη Γερμανία -2011- (Laszlo Trankovits--τολμήστε λιγότερη δημοκρατία!)

Τα μεγάλα εμπόδια (3)

- Ο νεοφιλελευθερισμός
- Κυριαρχία της αγοράς (λειψός πολιτικός έλεγχος)
- Λιγότερο κράτος
- Κοινωνικές περικοπές
- Ιδιωτικοποίηση των μέσων παραγωγής και των φυσικών πόρων
- Παράδειγμα: TTIP-- **Transatlantic Trade and Investment Partnership**-- ISDS επίλυση διαφορών μεταξύ επενδυτή και κράτους υπέρ του επενδυτή--μυστικότητα

Δημοκρατία και ειρήνη στο σχολείο

- **Με διαφορετικού τύπου εκπαίδευση**
- Ενσυναίσθηση, γνησιότητα, ανεπιφύλακτα θετική αποδοχή
- Ακούω
- Επικοινωνία, συνεργασία, επίλυση συγκρούσεων
- Προώθηση της αυτοεικόνας
- Ενάντια στην παπαγαλία και αποστήθιση
- Κριτική σκέψη

Οι «δάσκαλοί» μας

Άμεση/πρακτική εμπλοκή με το αντικείμενο της μάθησης (Dewey 1938)

Αναστοχασμός πάνω στην εμπειρία της ομάδας (Lewin, 1947)

Μετασχηματισμός της εμπειρίας (Kolb, 1984)

Φυσική ροπή προς τη μάθηση και την προσωπική ανάπτυξη
(Rogers, 2006)

Η μη κατευθυντική επιρροή του δασκάλου (Lobrot, 2015)

«Ακούω, προτείνω, συνοδεύω» και η χαρά της μάθησης
(Μπακιρτζής, 2004)

Η βιωματική εκπαίδευση

- **Εμπνεύσαμε ασφάλεια, οικοδομήσαμε εμπιστοσύνη και εν τέλει φτάσαμε στην ελευθερία**
- **Οδηγήσαμε τις φοιτήτριές μας στην αυτογνωσία-αυτοσυνείδηση-αυτεπίγνωση**
- **Τις βοηθήσαμε να συγκροτήσουν ομάδα**
- «Για χρόνια μαθαίναμε να επικεντρωνόμαστε στους εαυτούς μας. Ο άλλοι δεν υπήρχαν. Και αν υπήρχαν ήταν οι ανταγωνιστές μας. Στη βιωματική εκπαίδευση οι άλλοι έγιναν οι όμορφοι άλλοι. Έγιναν μια άλλη εκδοχή των εαυτών μας (...) απαραίτητοι. Αυτό κάποιους από μας, μας τρόμαξε (...) Δυσκολευτήκαμε να αφεθούμε στα χέρια κάποιου άλλου να ανοιχτούμε και να εμπιστευτούμε. Μετά από είκοσι χρόνια εθισμού στην ατομική λειτουργία, στη βαθύτατη μοναξιά του καλού μαθητή αυτό μοιάζει τόσο ξένο (...) έφυγε ο εκνευρισμός και με γέμισε ένα συναίσθημα χαράς κι εφησυχασμού: «αυτοί εδώ με προσέχουν» (...) οι συμφοιτήτριες έγιναν αυτές που μας φρόντιζαν, αυτές χάρις στις οποίες δεν πέσαμε. Δεν ήταν επικίνδυνες. Ήταν απαραίτητες. Άντε μετά να μπει στη λογική ότι οι άλλοι θέλουν το κακό σου. Γιατί πιστέψτε με στα ελληνικά σχολεία μας έμαθαν να αλληλοσφαζόμαστε. Ποιός θα πάρει τον καλύτερο βαθμό; Ποιος θα περάσει στο Πανεπιστήμιο; Ποιος θα διοριστεί πρώτος;» (Στυλιανή, 2005)
- **Εμπνεύσαμε κουράγιο και ελπίδα για ζωή**

Επίλογος : το κεντρικό νόημα της εκπαίδευσης

- (...) την πρώτη φορά ευχήθηκα να μην είχα βρεθεί και υποσχέθηκα ότι δεν θα ξαναπαρακολουθήσω τέτοια «αλλόκοτα» πράγματα. Ένοιωσα πραγματικά μια ταραχή, μια αναστάτωση και δυσφορία όταν όλη η ομάδα κλήθηκε να αρχίσει να μιλάει χωρίς νόημα, χωρίς κάτι συγκεκριμένο, απλώς να λέει λέξεις ή φράσεις που έρχονταν στο μυαλό του καθένα εκείνη τη στιγμή. Δύσκολα πράγματα για κουρδισμένους φοιτητές. Πολλές φορές αναρωτήθηκα γιατί συνέχισα να πηγαίνω στις συναντήσεις αφού ήμουν τόσο αρνητική στην αρχή και (...) τελικά φάνηκε ότι κάτι με τραβούσε, κάτι έψαχνα μέσα εκεί. Αυτό που ένοιωθα ήταν κάτι που έπρεπε να το προσδιορίσω, να του δώσω μια ταυτότητα. Σιγά-σιγά άρχισα να ανακαλύπτω ότι πηγή όλων αυτών των δυσκολιών ήταν ότι ποτέ στα σχολικά μου χρόνια ή και στη ζωή μου γενικότερα δεν έμαθα να συμπεριφέρομαι ελεύθερα, να λέω και να κάνω αυτό που πραγματικά θέλω, αυτό που επιθυμώ σε κάθε στιγμή. Το αστείο είναι ότι όχι μόνο δεν είχα τη δυνατότητα να εκφραστώ όπως ήθελα αλλά δεν ήξερα και τι ήταν αυτό που ήθελα να εκφράσω (Ιωάννα, 1993)